

KERÉNYI MARI

Autonómia 2.0

<https://doi.org/10.71157/upsz.2025.11-12.01>

LÁTÓSZÖG

Négy évvel ezelőtt pedagógiával foglalkozó szakemberek négy képviselőjét interjúvoltam meg, mit gondolnak az autonómiáról.¹ Heller Ágnesre hivatkoztam, aki arra figyelmeztet: „*Rettenetes a felelősségünk önmagunkért*”.² Aki pedig gyerekekkel foglalkozik, legyen az tudós, kutató, elméleti vagy gyakorlati szakember, annak a számára azt is jelenti ez a mondat: *Rettenetes a felelősségünk a gyerekeinkért*. Ez a felelősség készítet mindannyiunkat szóra és cselekedetre, ez határozza meg a napi választásainkat.

Az autonómia egy változó világban a túlélés eszköze, hiszen gyorsan kell reagálni. Egy utasításokat követő szemlélet erre alkalmatlan, és a kiszolgáltatottságot adja tovább – mondta Gyarmathy Éva³ egy, az iskola jövőjéről szóló műhelybeszélgetésen.⁴ Az iskoláról gondolkodva különösen fontos az autonómia kérdése, hiszen nem csak mirőlünk, személyes morális választásainkról van szó. Nem kerülhetjük el a kérdést:

Használunk vagy ártunk a tanítványainknak? Kell-e, tudunk-e tenni a magunk és a gyerekek kiszolgáltatottsága ellen?

Az eltelt négy évben azt láttam, tapasztaltam, hogy az iskola világának nevezett közeg még tovább szűkült minden résztvevője számára. A gyerekek szó szerint *szoronganak* a kemény regula alatt. A szülő, aki szeretné – ismét szó szerint – egy kicsit *kevesébbé fapados* iskolába járni a gyermekét, nagyjítóval keresi a lehetőségeket, s ha rátalál egy megfelelőre, át kell rendeznie a családi költségvetést. Sok pedagógus számára a TÉR (a teljesítményértékelés rendszere) tovább szűkíti az alkotásra fordítható időt, emésztí az energiát. Egy dolog bővült a négy év alatt: a központi irányítás alá vont területek száma.⁵

Egyértelmű, hogy olyan közoktatási rendszerben morzsoljuk napjainkat, mely a résztvevők jelentős része számára kényelmetlen, sőt nem túlzás kimondani, hogy sokak

¹ Kerényi Mari (2022): Autonómia. *Új Pedagógiai Szemle*. **72**, 1–2. sz., 5–12. Letöltés: <https://upszonline.hu/index.php?article=720102006> (2025. 11. 20.).

² Heller Ágnes (1997): Személyiségetika – dióhéjban. *Kellék*. 7. sz. Letöltés: <https://epa.oszk.hu/01100/01148/00007/08heller.htm> (2022. 02. 18.).

³ Prof. dr. Gyarmathy Éva egyetemi tanár, klinikai és neveléslelektani szakpszichológus

⁴ A *Felforgatókönyv* (a remélt rendszerváltozás forgatókönyve; szerk.: Lányi András) közoktatási fejezetét készítõ pedagógus munkaközösség keretében zajló beszélgetés

⁵ A 2022-es írás így emlékezik meg ezekről: *van mivel hadakozni: a nemzetinek nevezett alaptantervek és kerettantervek mérete, tartalma, a kötelező óraszámok és pedagógusbérek, a tantestületek és iskolavezetők jogkörei, stb.*

számára egyenesen betegítő. Tovább épültek az egymástól elválasztó, létünk terét szűk bérházudvarokra tagoló falak. Most mintha sötétebbek lennének az árnyékok, de a fények is élesebbek. Talán a gondolatok tiszta verőfényében megláthatjuk azt is, ami a mély árnyékot vető falainkon túl tárul elénk.

Az eltelt időben annyi minden történt, hogy úgy éreztem, jó lesz ismét megkeresni korábbi beszélgetőtársaimat, s megkérdezni, hogy most mit gondolnak az autonómiáról – nem úgy általában, hanem a közoktatás összefüggésében, az iskola világában zajló folyamatokról. Ismét megszólítottam hát őket, akik akkor, négy éve megosztották velem – s általam minden olvasóval – a gondolataikat. A kérdés nem változott, és lényegüket tekintve a válaszok is nagyon hasonlóak, mint akkor voltak. A közeg azonban, amelyben megszólalnak, változott az eltelt négy év alatt.

Amiről tehát a megkérdezettek négy esztendeje beszéltek, nem vesztette aktualitását. Sőt, mintha még sürgetőbbben vetődne fel a tisztánlátás szükségessége. Az akkor megmutató tendenciák tovább erősödtek, s a több nézőpontból érkező válaszok is egyre jobban összecsengenek. Ezért választottam a beszélgetések közvételének azt a formát, hogy a válaszadók gondolatait az általuk felvetett témák köré rendeztem. Egyenként ültem le velük, mégis mintha egy asztal körül foglaltak volna helyet. Más-más nézőpontból, de ugyanarról beszél **Braun József**, a Zöld Kakas Líceumot működtető alapítvány kuratóriumi elnöke, **Knausz Imre** pedagógiai szakíró, a Taní-tani Online főszerkesztője, **Törley Kata** tanár, a Tanítanék társalapítója

és **Trencsényi László** egyetemi docens, a Wesley János Főiskola tanára.

„MI TÖRTÉNT A PEDAGÓGUSOKKAL?”

Törley Kata

Az elmúlt négy év alatt lényegileg nem változott a helyzet, mert ma is az az alapállás, hogy ha nincs probléma, akkor nincs miről beszélni, minden mehet változatlanul tovább. A mi történetünk épp arról szól, hogy megpróbáltuk megtörni ezt a cinikus hozzáállást. Persze, egy jól működő, problémamentes, eredményeket hozó gimnáziumban jól elvoltunk, de tudtuk, hogy ez másutt másként van. Hittünk abban, hogy nem csak azzal kell foglalkozni, ami nálunk történik. Az egészet szemlélve horrorisztikus kép alakul ki a közoktatásról. Sok kollégám meglátta, hogy a Tanítanék ezért, ez ellen dolgozik.

2022 februárjában a sztrájkjogokat durván korlátozta a hatalom, akkor kezdtük el a Tanítanékkal a polgári engedetlenségi mozgalmat. Sok iskola vett részt benne, a mi iskolánk, a

Kölcsey Gimnázium is. Az egyik követelés a sztrájkjogunk helyreállítása lett volna, a másik egy bérrendezés. Úgy tekintettünk ezekre, hogy ezek lennének a nulladik lépések, s ezek megvalósulása után kezdődhet el az oktatásról szóló egyeztetés. A 2022-es választások előtt sok iskola vett részt ebben a mozgalomban, akkor erre semmiféle reakciója nem volt a hatalomnak. Később tudtuk meg, hogy a tankerületvezetők azt mondták az iskoláknak, hogy hagyják, ne legyen

ezek lennének
a nulladik lépések

balhét. De ahogy felállt az új kormány, a Belügyminisztérium alá került a közoktatás, és lehetett tudni, hogy itt keményebb időszak kezdődik. Valóban, az első próbálkozásunk eredményeképpen azonnal jött a retorzió. Kirúgásunk után azután úgy módosították a szabályozást, hogy bármikor, bárkit, bármiért ki lehet rúgni. Ezután bevezették a státustörvényt, mely még jobban gúzsba köti a kezdeményezéseket, ugyanakkor az a bérrendezés – mely valamennyire fellélegzést ad a tanároknak, akik az infláció miatt ellehetetlenültek – ennek eredményeképpen szünetelt. A társadalom pedig erre hivatkozva elengedte a pedagógusok kezét: kaptatok pénzt, mi kell még? A munkavállalói érdekvérvényesítési eszközeink nem álltak helyre, a rendszer szabadságfoka a nullához közelít.

Trencsényi László

Jó pár évvel ezelőtt a demokrácia védelmében fellépő szinte egyetlen társadalmi csoport volt a pedagógustársadalom. A kezdetben nagy létszámú tüntetéseken később egyre kisebb létszámmal voltunk ott, egyre fogyott a remény, sorra tűntek el a karizmatikus pedagógusok, az utolsó nagy dráma a sztrájk és az engedetlenségi mozgalom volt. Ennek mártírjai lettek, és nem hősei. A társadalom szolidaritása is csökkent, mert a béremelés kifogta a szelet a szolidaritás vitorlájából. A közvélemény nem tudja, hogy a heti 28 kötelező óra megtartása 60 munkaórát jelent egy pedagógusnak, s hogy a pedagógusok terhei a béremeléssel párhuzamosan aránytalanul megnöttek. S azt sem tudja a kívülálló,

hogy a közzétett átlagbérek impozáns számai mekkora aránytalanságokat takarnak el.

A társadalom közhangulata éppen nem támogatja az egymásra odafigyelés, egymás felé fordulás kultúráját. Mind kevesebb a pedagógusokkal szolidáris szülő. Egy normálisan működő iskolában kommunikáció folyik köztük, szóba állnak egymással a felek, s abból indulnak ki, hogy mindketten jót akarnak a gyerekeknek. Ez most nem így van, mindenki a saját túlélésére játszik, s a lehetetlen helyzetekben fulladozva egymást hibáztatják.

„AUTONÓMIA: MIRŐL IS BESZÉLÜNK?”

Braun József

Érdemes különbséget tenni az autonómia és a szuverenitás között.

A szuverenitás az a minőség, ami az entitás bensőjéből fakad. Ez az entitás lehet személy, de lehet közösség is. A szuverenitás a személyben felébred. A szuverén személyek alkotta

közösség nem lehet más, mint szuverén szervezet. A szuverén személy, illetve szuverén szervezet attribútumai többek között: vannak céljai, értékei, képes és hajlandó felelősséget vállalni.

Az autonómia felhatalmazás, melyet mindig az adott környezet ad vagy éppen megvon a személytől, szervezettől. Az autonómia kapható, de ki is harcolható.

Akikkel mi dolgozunk, az *atipikus tehetség*⁶ fogalommal jelölt gyerekek, fiatalok,

mind kevesebb a pedagógusokkal szolidáris szülő

⁶ Részletesebben: Braun József (2025): *Az atipikus tehetség világsajátítása*. Kézirat.

akik minden erejükkel a szuverenitásuk ki-
teljesítésére törekszenek. Ezt értelem-
szerűen szuverén szervezeti közegben tudják meg-
élni. Olyan iskolai közegben érzik otthon
magukat, amely szuverén szervezetként ké-
pes működni.

„TÖRTÉNELMI LECKE, MINDANNYIUNKNAK”

Knauz Imre

Adorno 1966-ban azt írta, hogy a nevelés
egyetlen értelmes célja az lehet, hogy ne tör-
ténhessen meg még egyszer Auschwitz.
Azért történhetett meg ez egyáltalán, mert
nem autonóm módon gondolkodtak az em-
berek. Ha az embernek nincsenek saját fogó-
dzói, akkor más fogódzókat keres. Két fogó-
dzó kínálkozik az emberek számára. Az egyik
a normalitás – vagyis a megszokott. A meg-
szokotthoz, „normálishoz” való ragaszkodás.
Minden, ami kívül esik az általam megszo-
kott határain, az nem nor-
mális. A másik a tekintély-
hez való igazodás. A tekin-
télyszemélyektől azt
várom, hogy védjék meg a
mi normális világunkat.

Ezzel, valójában lemondva
az autonómiáról, másoktól várunk védel-
met. Ezért hajlandóak vagyunk támogatni
az úgynevezett erős embert.

Szörnyű a világ, amelyben élünk, s egyre
rosszabb morális, politikai értelemben is.
Bennem mindinkább a politikai kérdések
válnak fontossá: hogy – Adornót idézve –
ne legyen újra Auschwitz. Van-e esély, hogy
a ma születő gyerekek ne egy szenvedésteli
világban nőjenek fel, ne egy ilyen világba

nőjenek bele? A világproblémákat, a kör-
nyezetpusztulás és a szegénység problémáit
az új diktatúrák nem akarják megoldani.

Trencsényi László

Aki elég nagy távlatból nézi, látja, mi tör-
tént az iskolákban az 1985-ös első, korsze-
rűnek nevezhető oktatási törvény óta. Ho-
gyan született meg, bontakozott ki, majd
hamvadt el az iskolák autonómiája, sok más
igyekezettel együtt.

Mert valamikor azt reméltük, a vágyott
szabadság felé igyekszünk mindannyian.
A '90-es évektől a törvény mellett kiálló, az
egész társadalom autonomitástörekvését ki-
fejező civil mozgalmak indultak: megszüle-
tett a Gyermekek Magyarországi Fó-
ruma, a Diákjogi Charta; igazi pezsgés volt.
Külföldre jártunk megnézni, mások, máshol
hogyan csinálják. Nagy formátumú tudó-
sok, karizmatikus közvetítők járták az orszá-
got, akiknek a szavát pedagógusok és szülők
egyaránt hitelesnek fogadták el. Vekerdy Ta-

más, Mihály Ottó hiá-
nyát a mai napig érezzük.
1994-ben aztán olyan
kormány alakult, mely-
ben miniszterek lettek
ezen civil kezdeményezé-
sek vezető alakjai. Az új

törvénybe bekerültek mindazok az elvek,
melyeket a charta megfogalmazott, s így kö-
telezővé is vált minden iskola számára en-
nek követése. Hát, nem így képzeltük. A ke-
vesek őszinte törekvése a kötelezőség tessék-
lássék követői által vesztette hitelét. Ez a
probléma azóta „megoldódott”: a legutolsó,
2011-es törvényből egyszerűen kihagyták a
diákjogokat.

szörnyű a világ, amelyben
élünk, s egyre rosszabb morá-
lis, politikai értelemben is

„AUTONÓMIADEFICIT”

Trencsényi László

Nálunk aranyból is lehet kutyagumit csinálni. A KIP⁷ jól kitalált dolog, de amikor elrendelték, hogy két év alatt ezer iskolában be kell vezetni, akkor sokat vesztett a hitelességből. Egy egyetemista tanítványom bemutatta, hogy ő neki 45 perc alatt kell megvalósítania ezt a módszert. Őt kiképezték, és arra szerződött, hogy a tanultakat alkalmazza is a gyakorlatban. A program a tanár alapos tervezőmunkáján, a tantervi feladat átgondolásán alapszik, s csoportmunkára, majd a csoport eredményeire építő, a tanulók érdeklődését, előzetes tudását végiggondoló egyéni feladatokra számít. Nos, egy ilyen feladatsor időigényes. 45 perc alatt gyakorlatilag lehetetlen megvalósítani.

Vagy itt van a nemes gondolatból táplálkozó Iskolai Közösségi Szolgálat.

Sok helyütt hamis igazolással, összekacsintásokkal teljesíthető kellemetlenkedés lett belőle.

A minőségbiztosítás rendszere a munka világából érkezett az oktatásba, s az adaptációval járó minden ügyletlenségével együtt egy autonómiát feltételező elképzelés volt. Arra épült, hogy autonóm módon magam határozom meg a céljaimat, magamnak tervezem meg a fejlődési utamat. Az értékelés pedig úgy történik, hogy a pedagógus saját vállalt programjának eredményességét tekintni át. A most érvényes TÉR rendszer is ide vezethető vissza, ám épp a dolog lényege tűnt el, az egész pusztá formalitás maradt.

Ugyan miben dönthet, milyen saját célt fogalmazhat meg ma egy pedagógus, egy tanterület? A kontextus helyébe lépett az autonómiát kifejezetten hátrányosnak tekintő autoriter oktatáspolitiká. A tantervet keményen előíró dokumentummá alakította, abban ugyan nem sok mozgástér nyílik egy pedagógusnak. A tulajdonlást a tankerület alá rendelte, s még az igazgatónak sincs belevetése, mi történik az iskolájával. A tanterülettől elvonta a jogosítványait, az igazgató kinevezéséhez a tanterület lényegében hozzá sem szólhat. A tankerület dominál, a pedagógustársadalom pedig megtapasztalta: ha összecattanásra kerül a sor, mindig a tankerület győz.

A pedagógus-továbbképzéseket magához vonta az Oktatási Hivatal, mely nem csupán szelektál, de elő is ír, jócskán ideológiai

tartalommal. Megszűnt a tankönyvek sokfélesége.

A Krétán keresztül zajlik minden adminisztráció, nyilvántartás. Végletesen központosított rendszer

jött létre, mely mind mélyebben hatol be a mindennapokba.

Az iskola belvilágába, a pedagógus napi munkájába nyúl bele a mobilrendelet, melynek nemcsak gyerekek lettek az áldozatai, hanem az az iskolaigazgató is, aki élt a törvény adta lehetőséggel és maga kívánta szabályozni a mobilhasználatot. Mindenki okulására ő ma már nem igazgató az állami rendszerben.

Egy kollégám keserűen mondta: az utolsó évtized legnagyobb innovációja volt az a pléhszekrény, melybe a mobiltelefonokat bezárhatták. Ezt le is gyártotta valaki, s ugyan nem tudjuk, ki, de abban biztosak lehetünk, hogy nem járt rosszul.

ő ma már nem igazgató
az állami rendszerben

⁷ Komplex Instrukciós Program

Jellegzetesen rendőri intézkedésekkel keresik a megoldást a felmerülő nehézségekre.

Megjelent az iskolaőr intézménye, s e szerep legitimálásával az oktatásirányítás deklaráltan depedagogizálta az iskolai konfliktusok megoldását. Rendészeti kérdés lett abból, ami pedagógiai megoldásért kiált.

A legsötétebb jelnek élem meg, hogy egyre nagyobb azoknak a pedagógusoknak a száma, akik úgy érzik, lemondunk a problémák pedagógiai megoldásáról – mert ettől az autonómiára épített lelkület nem gyógyuló sebeket szenved. Nagyon kevés autonóm beállítódású kolléga tart ki, nagyon kevesen maradtak az iskolában. Sokan az alternatív iskolák világába menekültek, a saját buborékjukat hozták létre, s óvják, amíg csak lehet. Sokan pályán kívülre vonulnak, más területen keresik az önmegvalósítás lehetőségét. S vannak, akik egyenesen az országot is elhagyják. Kontraszelekciónak vagyunk tanúi. A tanárhiányt látszatzmegoldásokkal igyekszik enyhíteni az oktatásirányítás. A gyorstalpaló tanárképzés papírgyár, ahol éppen nem az autonóm tanáregyéniségek kibontakozásának támogatása a cél.

Braun József

Az oktatásirányítás rendkívül szűk lehetőséget ad az autonómiára. Az iskolának mint szervezetnek igen kicsi a mozgástere. A pedagógusképzésben érintetteknek szintén nagyon kicsi a játékterük. Az évszázados iskolastruktúra, a tantárgyak, a szereplők közötti viszonyok – mind-mind egy rendkívül nehezen megbontható szerkezet építőkövei.

A pedagógusképzés ezen keretek között igen hatékonyan végzi dolgát: egy hallgató,

mire a tanárképzést befejezi, addigra a tanönyv és a tanterv határozza meg a gondolkodását és attitűdjét; azt és úgy továbbítja, ahogy tanulta. A tanárképzés ebben az értelemben hatékonyan állítja rá a kollégákat egy sínre.

Közben pedig itt vannak azok a gyerekek, akiket mi *atipikus tehetségeknek* nevezünk, akik ellenállhatatlan belső késztetésekkel és különös képességekkel rendelkeznek. Különös képességeik közül talán a legjelentősebb az erőteljes szuverenitástörekvésük. Szuverén személyiséggé akkor fejlődhetnek, ha megfelelő körülmények

közé kerülnek. Ezeknek a gyerekeknek most a többségi oktatási intézmények világában semmi esélyük nincs. Vannak próbálkozások, melyek igyekeznek számukra is megfelelő szervezeti körülményeket kialakítani. Szerencsés lenne, ha az oktatásirányítás e kezdeményezések megerősödésére is kínálna esélyt.

A közoktatás intézményei ma a reménytelenség színterei a szuverenitást illetően. Aki onnan kijön, kihalt belőle, nyomokban sincs benne szuverenitás-törekvés. Nem kérdőjelezi meg, hanem éppen legitimálja a fennálló rendet.

A gyerekek nagyon különbözök. Az atipikus tehetségek, ahogyan behelyezkednek a világba, azzal meg is változtatják azt.

Törley Kata

Voltam egy fórumon, ahol óvodapedagógusok is részt vettek, beszéltek a nehézségeikről. De beszéltek arról is, hogy úgy látják az ovisokat, mint akik mindent tudni akarnak, s csillogó szemmel rohannak az iskolába. S akkor megszólalt egy szemmel láthatóan tapasztalt, komoly tanítónő. Fantasztikus,

mély szeretettel beszélt a gyerekekről. S azt mondta, hogy igen, jönnek a gyerekek, és mi fél év alatt tesszük őket tönkre. Ott omlott össze előtünk. Elmondta, hogy annyira szeretne időnként megállni játszani, mesélni. De ott van, hogy a következő hónapban milyen mérésre kell készülni. A központi elvárásokat közvetítő iskolai előírásnak meg kell felelni. Nem teheti meg, amit szeretne, nem teheti meg, hogy odafigyeljen a gyerekekre, és tudván tudva tönkreteszi őket, mert ki kell tölteni a táblázatot, ahová számokat kell beírni. A közoktatás rendszerének döntéshozóibántalmazó viszonyban vannak a pedagógusokkal és diákokkal. Munkadarabként kezelik a gyerekeinket, s mi, tanárok, szalagmunkásokká silányultunk.

„VAN-E KIÚT?”

Knausz Imre

Nincs más, mint helyreállítani és megvédeni a demokráciát, az iskolának pedig az a dolga, hogy értelmes, gondolkodó embereket neveljen. A politikai akarat talán nem szánt szándékkal butít, inkább arról van szó, hogy a politika átlátja: nem az oktatás a kulcskérdés hatalma megtartásában, hanem a közösségi média és a kultúra más területeinek uralása.

Az iskola elsődleges feladata az igazság iránti vágy, a kíváncsiság felkeltése a világ iránt. Úgy képzelem el az iskolát, mint az igazság lázas keresésének színhelyét. Most választokat tanítunk, pedig az olyan kérdések az igazán fontosak, mint *Mi a helyzet? Mi van a világban?*

A másik, ugyanilyen fontos elem az emberi kapcsolatok ápolása. Egymást megbecsülő, szerető emberek közössége kell megszülessen az iskolákban.

A műveltség demokratizálásának elvét valom. Az iskola jelenlegi formájában ez ellen dolgozik. Pedig nem kellene nagy dolgokat csinálni, nem volna nehéz változtatni. Egyszerű dolgokról van szó, ezek nem

feltétlenül több évtizedig tartó programok. Az egyik a bürokratikus szabályozás radikális leépítése. Ebbe beleértem a tananyag kiválasztását is. A zéró tartalmi szabályozásban hiszek, de ehhez felkészültség és gazdag pedagógiai kultúra kell.

A másik pedig az, hogy a legjobb embereket kell a pályára vonzani. Ha a pedagógus számára lehetővé tesszük kreativitásának kibontakoztatását, és érdekes, alkotó tevékenységgé válhat a tanítás, ez már önmagában vonzó. Ezeket a remek embereket pedig meg is kell fizetni, s ez nagyon sok pénzt igényel. Nekünk tényleg a legjobb emberek kelljenek. Okos, kreatív, empatikus, sugárzóan szenvedélyes emberek, akik meg tudják nyerni a gyerekeket. Sok emberből kell kiválasztódnia az alkalmasoknak.

Törley Kata

Szépen le lehet vezetni, hogy az oktatási rendszer változásához milyen döntések szükségesek, hogy utána milyen évtizedes programokon keresztül tudnánk eredményeket elérni. Nem arról van szó, hogy jön a jótündér, s hirtelen minden jobb lesz. Nagyon komoly és sokszor népszerűtlen, fájdalmas politikai döntéseket kell hozni, hogy jó irányba induljon el az oktatási rendszer, s

változzon az abban levők helyzete. De továbbra is azt gondolom, hogy nagyon rövid távon rengeteget hozhatna az, hogy azok, akik ott vannak az iskolákban, végre fel-emelhetnék a fejüket. Van köztük, aki idős, és elege van, aki középkorú és kiégett, aki fiatal, és bizonytalan anyagi helyzetben van, s vannak nagyon-nagyon kevesen, akikben ott a láng, hogy megpróbálják, mert arra hajtja őket a lelkesedés, a hivatástudat... Érdemi változást hozna, ha ezek az emberek szabadságot kapnának. Ha megkapnák a bizalmat, hogy figyelj, te értesz hozzá, az adott helyzetben te látod azokat a fiatalokat, te tudod a megoldást. Segítünk. Csináld úgy, ahogy jónak látod. Én továbbra is azt gondolom, nagyot lendítene a helyzeten, ha a hatalmat gyakorlók azt mondanák: bízunk ezekben a szakemberekben; csinálják, amit jónak látnak. S ehhez mi segítséget adunk, lenyesegetjük, ami a NAT-ban nem kell. Ne kelljen fölösleges dolgokat befifláztatni, s meg lehessen állni, ha felmerül egy kérdés.

Ha autonómiát adunk ezeknek az embereknek, végre fellélegezhetnek. „Kinyit-hattam végre az ablakot, és bejött egy kis oxigén, végre levegőt kapunk. Lássunk hát munkához!” A tanároknak lenne elég idejük arra, hogy meghallgassák a tanítványaik kérdéseit. Az óvodapedagógusok és tanítók meg tudnák tanítani a gyerekeket, hogy szabad és lehet kérdezni. A kis szabadságfröccsök sok helyen hihetetlen eredményt hozhatnak. Pár intézkedéssel, bizonyos terhek levételével az emberek fellélegeznek, és azzal mennek be órára, hogy végre rácsodálkozhatnak: itt van ez a csapat gyerek. Nézzük meg őket. Beszélges-sünk velük.

Braun József

Mi volna jó? Az oktatási rendszerben sokkal tágasabb lehetőségeket létrehozni, hogy akikben van drive, azok szabadon élhessenek azzal. Ha megnyílna a lehetőség tere, akkor vannak, akik tudnák használni azt. Ezeknek az elhivatott embereknek nem az elismerés, hanem a lehetőség, a kibontakozás tere hiányzik.

Akik szervenvedélyes iskolacsinálók, azokat hagyni kell, hadd csinálják. Létezik a kiválasztódás. Megtalálna mindenki a maga célcsoportját, a célcsoport pedig a környezetét, ahol jól érzi magát, ahol egymásra talál. Nem versenytállók, hanem magabíró embereket nevelő intézmények születhetnének. Olyan embereket nevelhetnének, akik két lábbal állnak a földön, átlátják a kontextusokat, el tudják magukat helyezni benne, képesek tenni.

Trencsényi László

Megszülethet-e az autonómia az iskola világában? Csakis akkor, ha erre politikai akarat van. Ha képes lesz a kormányzat bízni abban, hogy a programkészítés lehetőségét és felelősségét rábízzuk az iskola használóira. Ha az iskola ügye közelebb kerülhet a közösségekhez, az iskola használóihoz, az autonóm módon működő települési önkormányzatokhoz. Akkor helyre tud állni a kapcsolat az iskola és a szülői ház között, újra létrejöhet a szövetség az érdekelt felek között.

Békésebbé kell válnia a társadalomnak, s akkor békésebbé válik az iskola. A pedagógus akkor lesz autonóm, ha a nép autonóm lesz. Az iskolai autonómiához az egész társadalomnak autonómmá kell lennie. De hogy akar-e autonómmá válni a társadalom – azt majd meglátjuk.